

Extrémne malé vajce v znáške penice čiernohlavej (*Sylvia atricapilla*)

An extremely small egg in a Blackcap's (Sylvia atricapilla) clutch

Michal BALÁŽ¹ & Mária BALÁŽOVÁ²

¹Katedra zoológie, Prírodovedecká fakulta UK, Mlynská dolina, 842 15 Bratislava, Slovensko; balazm@fns.uniba.sk

²Katedra ekológie, Prírodovedecká fakulta UK, Mlynská dolina, 842 15 Bratislava, Slovensko; lavrincikova@fns.uniba.sk

Počas hniezdnych sezón v r. 2001 a 2002 sme sa venovali výskumu hniezdnej biológie penice čiernohlavej (*Sylvia atricapilla*) vo vetrolamoch juhozápadného Slovenska, kde patrí medzi charakteristické hniezdiče s eudominantným zastúpením v hniezdnom spoločenstve. Jej hustota tu dosahuje hodnotu priemerne 22,9 páru/ 10 ha (Némethová et al. 1998).

Počas tejto doby sa podarilo nájsť 152 hniezd tohto druhu a zmerať 584 vajec. Priemerná veľkosť vajec bola 19,5 × 14,7 mm, pričom najkratšie zmerané vajce malo 13,9 mm a najužšie 12,9 mm. Tvar väčšiny vajec bol klasicky vajcovitý, niekedy oválny a len vo veľmi málo prípadoch takmer guľatý. Vajcia (z rôznych znášok) sa líšili aj svojím zafarbením a škvrnitosťou, ale len v rozsahu známom aj z literatúry. Základná farba vajec bola sivá alebo slabohnedá, zriedkavo červenkastá.

Škvry na vajciach boli prevažne sivasté alebo sivohnedé, na vajciach s načervenalým základom hnedé s červenkastým nádychom. Škvry boli rozpité, neostro ohraničené a koncentrované viac na strane tupého konca vajca, ale ani v jednom prípade sme nenašli vajce so škvrnami skoncentrovanými do venčeka. Naopak, v niekoľkých hniezdach boli vajcia takmer úplne (alebo úplne) bez škvŕn so slabosivým, alebo maslovo bielym podkladom.

Dňa 9. 5. 2001 sme našli hniezdo penice čiernohlavej (obaja rodičia boli pri hniezde pozorovaní) s extrémne malým a výrazne odlišne sfarbeným vajcom, merajúcim len

10,2 × 8,7 mm. Bolo oválneho tvaru s výrazne tmavohnedo-červenou kresbou, s nahustenými malými škvrnami rozptýlenými po celom povrchu. Okrem neho znáška pozostávala ešte z dvoch vajec normálnej veľkosti (19,8 × 13,9 mm a 18,6 × 13,9 mm) a bežného sfarbenia. Na rozdiel od extrémne malého vajca, z ktorého sa prirodzene nič nevylihlo, z obidvoch väčších sa vylihli mláďatá, ktoré aj úspešne vyleteli.

Priemerná veľkosť vajec zistená z tejto vzorky zodpovedala známym údajom z našej aj svetovej literatúry (Matoušek 1956, Makatsch 1976, Ferianc 1977, Hudec 1983, Glutz & Bauer 1991, Dolenc 1994). Prípady znosenia vajec penice čiernohlavej s výrazne menšími rozmermi sú však známe. Makatsch (1976) opisuje dve malé vajcia s rozmermi 14,7 × 12,1 mm a 12,9 × 11,0 mm. Ešte menšie vajce tohto druhu je spomenuté v práci Glutza & Bauera (1991) s rozmermi 12,44 × 9,1 mm. Vzácná produkcia extrémne malých vajec bez žltka s červenkastým sfarbením, bola zistená aj pri iných druhoch vtákov (napr. *Luscinia megarhynchos*, Kaňuščák 2004). Napriek týmto údajom, je vyššie popísané vajce penice čiernohlavej najmenšie z pomedzi nám známych literárnych údajov.

PodĎakovanie

Prezentované údaje boli zistené v rámci realizácie projektu financovaného grantovou agentúrou VEGA (grant č. 1/3264/06).

Literatúra

- DOLENEC Z. 1994: Nest structure and egg-characteristics of Blackcap (*Sylvia atricapilla*) in region of Croatia. — *Die Vogelwarte* **37**: 304–309.
- FERIANC O. 1979: Vtáky Slovenska. — VEDA, Bratislava.
- GLUTZ VON BLOTZHEIM U. N. & BAUER U. 1991: Handbuch der Vögel Mitteleuropas. Band 12/II Passeriformes (3. Teil). — AULA-Verlag, Wiesbaden.
- HUDEK K. (ed.) 1983: Fauna ČSSR Ptáci 3. — Academia, Praha.
- MAKATSCH W. 1976: Die Eier der Vögel Europas 2. — Neumann Verlag, Leipzig, Radebeul.
- KAŇUŠČÁK P. 2004: Výskyt a hniezdenie slávik krovinného (*Luscinia megarhynchos*) v širšom okolí Piešťan. — *Balneologický spravodajca* **38**: 243–249.
- MATOUŠEK B. 1956: Príspevok k oológii slovenskej avifauny. — *Biologické práce* **2** (7): 5–88.
- NÉMETHOVÁ D., TIRINDA A. & KOCIAN L. 1998: Hniezdna ornitocenóza vetrolamov Žitného ostrova. — *Tichodroma* **11**: 59–70.

Došlo: 7. 4. 2006

Prijaté: 30. 8. 2006